

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พระบฏอีสานพระเจ้าเอียบโลก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

PHAR-BOT ISAAN;BUDDHA COMES TO EARTH

By
MR. Pongpat BOONUM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Fine Arts (VISUAL ARTS)
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2019
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ พระบฏอีสานพระเจ้าสิบโลก
โดย พงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม
สาขาวิชา ทักษะศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ วิริยญา ดวงรัตน์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จ.ไรรัตน์ นันทานิช)
พิจารณาเห็นชอบโดย
..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณปริษา เกาทอง)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์วิริยญา ดวงรัตน์)
..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณปริญญา ดันติสุข)

60004219 : ทศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : ผ้าพระภุ, จิตรกรรมไทยแบบประเพณี, ศิลปะพื้นถิ่น, สีธรรมชาติ, วัฒนธรรม,
วรรณกรรม, ความเชื่อ, ความศรัทธา, สร้างสรรค์, ศิลปะร่วมสมัย

นาย พงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม: พระภุอีสานพระเจ้าเอียบโลก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :
รองศาสตราจารย์ วิริยญา ดวงรัตน์

ผลงานวิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง สูพระภุพระเจ้าเอียบโลก เป็นการนำเอาวรรณกรรม
พื้นบ้านอีสานและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาของคนอีสานมาสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรม
ไทยแบบประเพณีร่วมสมัย โดยอาศัยการศึกษารูปแบบจิตรกรรมไทยแบบประเพณีภาคกลาง
ผสมผสานรูปแบบศิลปกรรมลาวและอีสานได้รับอิทธิพลมาจากการทำผ้าพระภุเทคนิคโบราณ
ด้วยวัสดุจากธรรมชาติ เพื่อถ่ายทอดถึงความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา เพื่อ
จรรโลงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจนแสดงอัตลักษณ์ของศิลปะกรรมท้องถิ่นอีสาน เพื่อสร้าง
เป็นพระภุที่สะท้อนความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างคติทางพุทธศาสนากับความเชื่อท้องถิ่นที่
ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านแสดงวัฒนธรรมลาวและอีสาน ผ่านสุนทรียทางความงามเพื่อขัดเกลา
จิตใจให้เกิดความบริสุทธิ์ก่อให้เกิดความศรัทธา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

60004219 : Major (VISUAL ARTS)

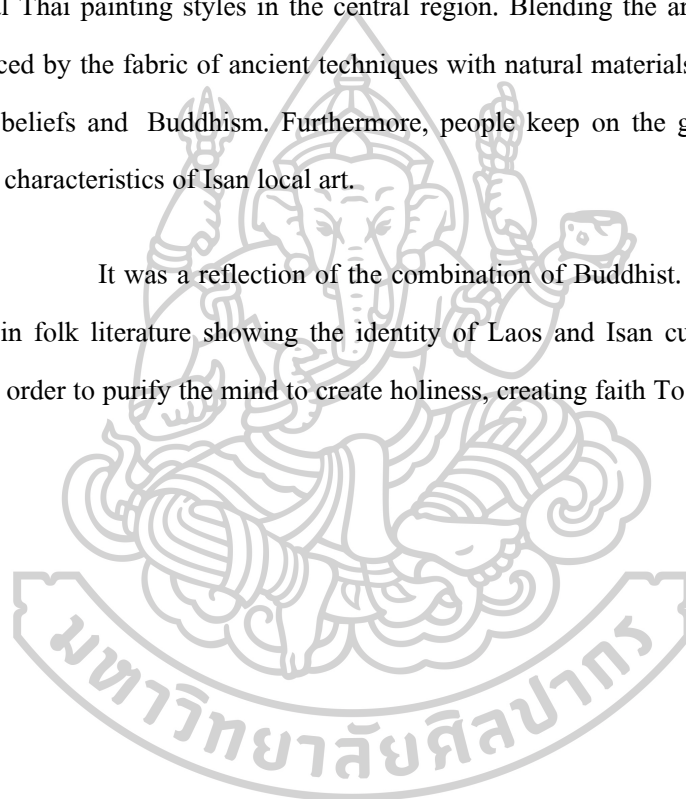
Keyword : Phra bot, Thai traditional painting, Folk Art, Natural color, Culture, Literature, Belief, Faith, Creative, Contemporary art

MR. PONGPAT BOONUM : PHAR-BOT ISAAN;BUDDHA COMES TO EARTH

THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR WIRANYA DUANGRAT

Phar-bot isaan;Buddha comes to Earth. The northeastern folk literature and the Buddhist concepts of Isan people into a contemporary Thai painting work By using the study of traditional Thai painting styles in the central region. Blending the art form of Laos and Isan arts, influenced by the fabric of ancient techniques with natural materials. In order to transfer the gold to the beliefs and Buddhism. Furthermore, people keep on the good culture. As well as showing the characteristics of Isan local art.

It was a reflection of the combination of Buddhist. Beliefs and local beliefs that appear in folk literature showing the identity of Laos and Isan culture. Through aesthetic aesthetics in order to purify the mind to create holiness, creating faith To be offered as a Buddhist worship.

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอน้อมรำลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรมเจ้า คุณพระสังฆเจ้า อันเป็นเครื่องที่ระลึกยึดเหนี่ยวและเป็นสรณะอันไพบูลย์ ตลอดทั้งคุณบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดชาติจันท์ อบรมณ์ จริยา และความรู้ทางโลกกราบขอบพระคุณอาจารย์ วิริยญา ดวงรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ควบคุม การทำวิทยานิพนธ์ท่านหัวหน้าภาควิชาศิลปไทย คณะอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาศิลปไทยตลอดจน อาจารย์สุตสาคร ชายเสมอาจารย์วิรัชธรรม ตระกูลเงินไทย ผู้ที่ให้ความรู้ด้านศิลปกรรมไทยแขนงต่าง ๆ น้อมรำลึกในครุช่วงโบราณ ที่ได้สร้างงานศิลปกรรมไว้ให้ได้ศึกษาเป็นแนวทางตลอดครุช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่ในท้องถิ่นประเทศไทย ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสรรพการช่าง ผู้คนในท้องถิ่นภาคอีสาน ตลอดกัลยาณมิตรทั้งหลายที่ให้ความอนุเคราะห์ในการศึกษาเพื่อการทำวิทยานิพนธ์ชุดนี้ด้วยความหวังที่จะให้งานศิลปกรรมไทยและศิลปะท้องถิ่นยังคงปรากฏสืบไปตลอดจนพัฒนาต่อยอดให้คงอยู่คู่สังคมไทย เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมระดับประชาชาติไทยให้งามตลอดไป

พงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญรูปภาพ	ฌ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	2
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์.....	2
สมมติฐานของการศึกษา.....	2
ขอบเขตการศึกษา.....	3
ขั้นตอนการศึกษา.....	3
ระยะเวลาในการทำงานวิจัย.....	3
แหล่งข้อมูล.....	4
อุปกรณ์ในการค้นคว้า.....	4
บทที่ 2	6
อิทธิพลที่เกี่ยวเนื่องกับการสร้างสรรค์.....	6
อิทธิพลด้านรูปแบบจากศิลปกรรมลาวและอีสาน	9
อิทธิพลที่ได้รับจากจิตรกรรมไทยแบบประเพณี.....	10
ภาพพระบฏ	11
บทที่ 3	16

กระบวนการในการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์	16
ขั้นตอนการศึกษาด้านข้อมูล	16
ขั้นตอนการศึกษาด้านรูปแบบ	17
ขั้นตอนการกำหนดภาพร่าง	17
ขั้นตอนการสร้างภาพต้นแบบ	17
องค์ประกอบในการสร้างสรรค์	17
วิธีการและขั้นตอนในการสร้างสรรค์	19
ขั้นตอนการทำพื้น	19
ขั้นตอนการเตรียมสี	19
อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์	20
บทที่ 4	24
การพัฒนาและการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์	24
การสร้างสรรค์ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์	24
การสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์	31
ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1 กล้วยหมื่นมาลัยแสน	31
ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่สอง พระเจ้าเลียบโลก	34
บทที่ 5	36
บทสรุป	36
รายการอ้างอิง	37
ประวัติผู้เขียน	39

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ภาพพิธีกรรมพระสงฆ์นั่งอ่านหนังสือผูกพระเวสสันดร ในบุญมหาชาติทางภาคอีสาน ...	12
ภาพที่ 2 จิตรกรรมในหอพระพุทธรบาท วัดทุ่งศรีเมือง อ.เมือง จ. อุบลราชธานี.....	13
ภาพที่ 3 จิตรกรรมฝาผนังวัดไพชยนต์พลเสพย์ ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	14
ภาพที่ 4 จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ วัดเขียน ต.ศาลเจ้าโรงทอง อ. วิเศษไชยชาญ จ.อ่างทอง	15
ภาพที่ 5 ขั้นตอนการกวนกาวมะขาม.....	21
ภาพที่ 6 วิธีการกวนกาวมะขาม และกาวมะขามที่พร้อมใช้งาน	21
ภาพที่ 7 ภาพลักษณะเจดีย์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน.....	22
ภาพที่ 8 ภาพขั้นตอนการทำสีเขียวใบแค.....	22
ภาพที่ 9 ภาพวิธีการทากาวยางมะเดื่อในการปิดทองคำเปลว.....	23
ภาพที่ 10 ภาพเทคนิคการปิดทอง.....	23
ภาพที่ 11 ภาพผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1.....	27
ภาพที่ 12 ภาพผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2.....	28
ภาพที่ 13 ภาพผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 3.....	29
ภาพที่ 14 ภาพผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 4ระยะสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์	30
ภาพที่ 15 ภาพร่างงานวิทยานิพนธ์ กล้วยหมื่น กล้วยแสน	32
ภาพที่ 16 ภาพผลงานวิทยานิพนธ์ กล้วยหมื่น กล้วยแสน.....	33
ภาพที่ 17 ภาพผลงานวิทยานิพนธ์ พระเจ้าเลียบโลก	35

บทที่ 1

บทนำ

ซูป เป็นคำในภาษาท้องถิ่นมีความหมายเดียวกับคำว่ารูป คือภาพจิตรกรรมระบายสีติดเส้น มีรูปแบบและวัสดุ ที่มีในท้องท้องถิ่น เช่นเดียวกับ ซูปแต้ม ในศาสนสถาน 1 (ศักดิ์ชัย สายสิงห์) พระบฏคือรูปเขียนของพระพุทธรูปหรืออดีตพุทธเจ้าพระองค์ต่างๆ “ปฏ” (ปะ-ตะ) เป็นคำในภาษาบาลี หมายถึงผ้าทอสันนิษฐานว่าปฐมเหตุแห่งการทำพระบฏนี้มาจากตอนหนึ่งในพุทธประวัติได้กล่าวถึงตอนพระเจ้าอชาตศัตรูขอประทานพระพุทธรูป การทำพระบฏนี้ได้รับความนิยมนิยมด้วยว่าสามารถพกพาไปได้สะดวกในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาช่วงแรกจากอินเดียสู่จีนแล้วแพร่ลงมาทางตอนใต้ของจีนซึ่งก็คือบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาปรากฏหลักฐานคือจารึกวัดช้างล้อม สมัยสุโขทัย และพระพุทธรูปที่เก่าแก่ที่สุดพบที่กรุเจดีย์วัดดอกเงินอำเภอหนอง จังหวัดเชียงใหม่ คือราวพุทธศตวรรษที่ 19 ร่วมสมัยกับยุคอยุธยาตอนต้น และยังปรากฏหลักฐานไปถึงคาบสมุทรมลายูทางภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จนถึงจังหวัดสงขลา ผ้าพระบฏมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและการใช้สอยที่แตกต่างออกไปในแต่ละวัฒนธรรม แต่ก็ยังคงความสำคัญด้วยว่าเป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระพุทธศาสดาเช่นเดียวกับพระพุทธรูปในอดีต จึงนิยมการเขียนภาพพระบฏเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับเป็นต้น เช่น บุพการีโดยมักจะนำผ้าของบุคคลนั้นมาทำเป็นพระบฏอุทิศส่วนกุศลให้ ในภาคอีสานปรากฏการเขียนจิตรกรรมบนผ้านี้หลายกรณีบางท้องที่ที่มีความเชื่อเรื่องการนับถือผีปะปน เช่นการสร้าง “ทุง” (ซง) อุทิศ ทุงสะเดาะเคราะห์ ในพิธีกรรมการแต่งแก้แต่งบูชา เพื่อปิดเป่าไขคร้ายและอันตรายอันเชื่อว่าเกิดจากอำนาจภูติผีปีศาจ การสร้างผ้าพิมพ์ “พระคะ โค” หรือ “พระคำคิง” (พระท่าอายุ) เพื่อขจัดปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากตัวตน ผ้าพะเวส (พระเวสสันดร) ซึ่งนิยมนำมาใช้ในการเทศมหาชาติเป็นผ้าพระบฏแนวยาวเขียนเรื่องมหาชาติจนจบเรื่องครบทั้งสิบสามกัณฑ์แต่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆคือมหาชาติของชาวอีสานมักเขียนเป็นสิบห้าตอนคือเพิ่มเรื่อง มาลัยหมื่นมาลัยแสน หนึ่ง สังกาศ คือพุทธประวัติตลอดจนถึงบอกอายุพระศาสนา หนึ่ง และบั้นสลอง (ฉลอง) เป็นเรื่องราวหลังกัณฑ์นครกัณฑ์วรรณกรรมเรื่องพระเจ้าเลียบโลกมีหลายสำนวนและมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปเช่นพุทธตำนาน ตำนานพระบาท พระธาตุหรือพุทธจาริตสำนวนอีสานนี้เรียกว่าตำนาน “อูรังคนิทาน” เดิมเป็นวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากลังกาเป็นวรรณกรรมที่บรรยายการเสด็จมายังดินแดนล้านนาและล้านช้างได้ทรงประทานพระเกศธาตุและรอยพระพุทธรูปบาทในสถานที่ต่างๆตลอดถึงทรงพยากรณ์ความเจริญและความเสื่อมของอาณาจักรต่างที่พระองค์เสด็จผ่าน ทำให้เห็นวิถีคิดและลักษณะความเชื่อในสังคมตลอดจน

ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ของชาวลุ่มแม่น้ำโขง แสดงถึงสติปัญญาองค์ความรู้และความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ในท้องถิ่นภาคอีสานอย่างแนบแน่นนับแต่โบราณมา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมและจิตรกรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งหล่อหลอมข้าพเจ้ามาแต่ต้น ในท้องถิ่นจังหวัด อุบลราชธานีมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมและศิลปกรรม ผ้าพระบฏเป็นสิ่งที่ได้เคยพบ เห็นและได้เคยมีส่วนร่วมในการสร้างงานพระบฏมาแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก ที่ต้องทำกิจกรรมร่วมกันใน ชุมชนกับญาติพี่น้อง เสียขบถล่าและการเล่านิทานของผู้สูงอายุ จนเกิดจินตนาการเป็นภาพความ ประทับใจน้อมนำเป็นความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ชาวอีสานมีความผูกพันกับพุทธ ศาสนาเป็นทุนเดิมอย่างใกล้ชิดและกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีชีวิต ที่สะท้อนออกมาเป็น ประเพณีชาวอีสานในแต่ละเดือนทั้งสิบสองเดือนเรียกว่า “ฮีสสิบสองคองสิบสี่” หมายถึงจารีตที่ควร กระทำในแต่ละเดือนที่สัมพันธ์กันระหว่างวิถีชีวิตธรรมชาติและศาสนา จากแนวคิดนี้และความคิด ที่ต้องการสืบสานต่อยอดองค์ความรู้ของบรรพบุรุษจึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะถ่ายทอดผ่านงาน จิตรกรรมผ้าพระบฏที่ได้รับอิทธิพลรูปแบบจากการศึกษาศิลปกรรมต่างๆ ในท้องถิ่นภาคอีสานและ ลาวผสมผสานกับเทคนิคจิตรกรรมไทยแบบประเพณี ถ่ายทอดความเชื่อความศรัทธาใน พระพุทธศาสนาและปริมปราศดีพื้นบ้านของชาวอีสาน ในท้องถิ่นภูมิลำเนาของข้าพเจ้า

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมพระบฏแบบไทยประเพณี สิบสองมิติที่มีเนื้อหาจากความศรัทธาใน พระพุทธศาสนา
๒. เพื่อสร้างงานจิตรกรรมพระบฏสะท้อนความเชื่อแบบผสมผสานคติทางพระพุทธศาสนา กับ ความเชื่อท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านแสดงอัตลักษณ์วัฒนธรรมลาวและอีสาน
๓. เพื่อสร้างสรรค์กระบวนการกรรมวิธีเขียนภาพจิตรกรรมแบบประเพณีด้วยวัสดุธรรมชาติ

สมมติฐานของการศึกษา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสอนให้คนขัดเกลาจิตใจเพื่อคลายความหยาบในจิตของตน เมื่อดวงจิตเกิดความละเอียด จึงน้อมนำไปสู่การสร้างผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่ได้รับแรง บันดาลใจจากวัฒนธรรมประเพณีอีสาน โดยสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งเกิดจากความศรัทธาเพื่อถวายเป็น พุทธบูชาที่นำพาดวงจิตไปสู่ความปิติเบิกบานในใจ

ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษารูปแบบจิตรกรรมฝาพระพุทธรูปที่ปรากฏในจิตรกรรมภาคกลางและภาคอีสาน
2. ศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏหลักฐานของความเจริญทางพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อรูปแบบศิลปะที่มีมาแต่อดีต
3. ศึกษารูปแบบจากหลักฐานที่ปรากฏสู่กระบวนการสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
4. ศึกษารูปแบบศิลปะอีสานเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยร่วมสมัย

ขั้นตอนการศึกษา

1. ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏเกี่ยวเนื่องกับวรรณกรรมอีสาน
2. การค้นหารูปแบบด้วยการสร้างสรรค์
3. กำหนดภาพร่าง
4. ปฏิบัติงานจริงด้วยสีฝุ่น

ระยะเวลาในการทำงานวิจัย

1. ระยะเวลาที่รวบรวมข้อมูล
 - ลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชนภาคอีสานและประเทศลาวบริเวณชายแดน ไทย-ลาวที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน
 - ศึกษาพูดคุยกับครูช่างศิลปกรรมไทยและช่างพื้นบ้านเกี่ยวกับแนวคิดวิธีการและเทคนิคสร้างผลงานแบบโบราณ
 - ถ่ายภาพพิธีกรรมทางความเชื่อโบราณสถานและแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม
2. ระยะเวลาการปฏิบัติงานจริง
 - สร้างภาพร่างและปรับแบบร่างให้สมบูรณ์ที่สุด
 - จัดเตรียมอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์
 - ปฏิบัติงานจริงพร้อมนำเสนอผลงานแก่ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงผลงานให้เกิดความสมบูรณ์
3. ระยะเวลาการปฏิบัติงานภาคเอกสาร
 - จัดการคัดแยกข้อมูลทั้งแหล่งที่มาแนวคิดและการปฏิบัติงาน
 - เรียบเรียงลำดับจัดพิมพ์

แหล่งข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน แห่งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. จิตรกรรมฝาผนัง สมบัติ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร
3. จิตรกรรมฝาผนัง สมบัติ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์ (ถนนเจ้าฟ้า)

แหล่งข้อมูลภาคสนาม

1. จิตรกรรมวัดเขียน จังหวัดอ่างทอง
2. จิตรกรรมวัดไพชยนต์พลเสพย์ราชวรวิหาร จังหวัดสมุทรปราการ
3. จิตรกรรมวัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
4. จิตรกรรมวัดตะคุ จังหวัดนครราชสีมา
5. กลุ่มช่างพื้นบ้าน อำเภอเสลภูมิ อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด
6. ชาวบ้านชีทวน บ้านค้อทอง บ้านทุ่งใหญ่ บ้านแหม อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

อุปกรณ์ในการค้นคว้า

อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลและบันทึกกิจกรรม

- คอมพิวเตอร์พกพา
- กล้องถ่ายภาพ
- สมุดบันทึก
- อุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน
- ผ้าไหม
- ผ้าฝ้าย
- กาวที่ได้จากการกวนเมล็ดมะขามและดินสอพอง
- แปรงทาสี
- เต้าไฟ หม้อ
- ผ้าขาวบาง
- หอยเบี้ย
- ฟูกันขนสัตว์
- แปรงเปลือกกระดังงา
- กาวกระถิน

- สีธรรมชาติและแร่ธาตุต่างๆเช่น ชาติ,ดิน,คราม,แร่ ฯลฯ
- ทองคำเปลว

บทที่ 2

อิทธิพลที่เกี่ยวเนื่องกับการสร้างสรรค์

อิทธิพลด้านเนื้อหาได้นำเอาเรื่องราววรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเรื่องพระเจ้าเลียบโลกที่มีปรากฏในล้านนาและล้านช้างโดยมีหลากหลายชื่อเรียก เช่น อูรังคินิทาน พุทธตำนาน ตำนานพระบาทพระธาตุ เป็นต้น โดยได้รับเป็นวรรณกรรมการเดินทางอันศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกมายังดินแดนแถบสุวรรณภูมิและดินแดนแถบลุ่มน้ำโขง ได้ทรงพยากรณ์ว่าพระบรมสารีริกธาตุของพระองค์จะได้เสด็จมาสู่ดินแดนแถบนี้ ในตำนานยังคงกล่าวถึงการประทับพระบาท และสภาพภูมิศาสตร์แถบนี้ตำนานพระเจ้าเลียบโลกนี้เชื่อว่าพระธรรมโรสีเมืองหงสาวดีได้คัดเอามาจากจารึก วัดเสลาอารามเมืองลังกา (สูดแดนวิสุทธิลักษณะ) ต่อมาถูกจวนในใบลานเท่าที่ปรากฏหลักฐาน โดยพระมหาโพธิสมภาร วัดเชิงดอยเก็ง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ยังคงปรากฏเก็บรักษาทั้งภาคเหนือและภาคอีสานปัจจุบัน

ในส่วนของภาคอีสานตำนานพระเจ้าเลียบโลกนี้ พระอริยกวี (เขมจารี) วัดมหาชัย ตำบลตลาด อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม ได้รวบรวมสำนวนในใบลานและปริวรรตขึ้นพร้อมทั้งตีพิมพ์ ซึ่งนอกจากตำนานพระเจ้าเลียบโลกแล้ว พบว่าวรรณกรรมที่กล่าวถึงการเสด็จมายังลุ่มน้ำโขงในสำนวนล้านช้างคือ อูรังคินิทานเป็นการรวบรวมตำนานใบลาน โดยพระยาศรีไชยชมภูรวบรวมแล้วแต่งขึ้นเป็นสำนวนลาวล้านช้าง ในรัชกาลพระเจ้าสุริยวงษา² ร่วมสมัยกับอาณาจักรอยุธยา กล่าวถึงการเสด็จมายังดินแดนลุ่มน้ำโขงอธิบายการเกิดสถานที่เคารพต่างๆในทางพระพุทธศาสนาดินแดนสองฝั่งแม่น้ำโขง

เนื้อเรื่องวรรณกรรม: อูรังคินิทานพระเจ้าเลียบโลก (ฉบับล้าน-ช้าง)

วรรณกรรมได้แบ่งช่วงระยะเวลาออกเป็นสองระยะกล่าวคือระยะที่พระอรหันต์สาวกได้นำเอาพระบรมธาตุส่วนต่าง ๆ มาประดิษฐานมีการกล่าวชื่อบุคคลสำคัญต่างอย่างรวบรัด รวมถึงการสร้างเมืองที่ดอยนันทกังรี (เมืองหลวงพระบาง) ช่วงเวลาระยะถัดมาจากนั้นคือราว พุทธศตวรรษที่ ๒๐ เมื่อสิ้นพุทธกาล อันเป็นช่วงเวลาตอนที่คาบเกี่ยวกับอาณาจักรล้านช้าง มีการกล่าวถึงการกลับชาติมาเกิดของบุคคลต่างๆ ในดินแดนแถบนี้พระเทพรัตนโมลีเจ้าอาวาสวัดพระ

¹ เขมจารี, พ. (2553). พระเจ้าเลียบโลก. จังหวัดมหาสารคาม, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

² ชินบุตร, ส. (2559). อูรังคินิทานพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับอีสานล้านช้าง

ธาดุพนม ได้ให้ทัศนะไว้ว่า เรื่องอุรังคธาตุนิทานนี้หนึ่งอาจเป็น วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยการสร้างความชอบธรรมและคุณ-ลักษณะพิเศษของกษัตริย์ล้านช้างช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐

หลังจากเสด็จมายังหนองคันแทเสื่อน้ำ (นครเวียงจันทร์) พร้อมพระอานนท์ ได้เสด็จเสียบริมแม่น้ำโขงมาทางตอนใต้ในเขตแดนแคว้นศรีโคตรบูรณ์ เป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่องคือเสด็จประทับแรมที่ดอยกัปปนคีรีภูกำพร้าว ปัจจุบันคือที่ตั้งของพระธาดุพนม พระเจ้าโคตรบูรณ์เสด็จมานิมนต์พระพุทธเจ้าเสด็จรับบิณฑบาตในนครศรีโคตรบูรณ์หลวง พระเจ้าศรีโคตรบูรณ์ อธิษฐานพุทธภูมิพระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า พระเจ้าโคตรบูรณ์จะเสวยชาติเป็นพระเจ้าสุมิตธรรม-วงศา เจ้ากรุงร้อยเอ็ดประตูจะได้มาสถาปนาพระบรมธาตุนม ๓ ดอยกัปปนคีรี

เสด็จหนองหารหลวง พระยาสุวรรณภิงคาร ทรงประทับพระพุทธบาทเหนือดอยธาตุนิมิตต์ ทรงเรียกเอาพระมหากัสสปะเถระ เหาะมาแต่กรุงราชคฤห์ มีดำรัสสั่งความแก่พระมหาเถระให้นำเอาพระอุรังคธาตุมานี้ ๓ ดอยกัปปนคีรี หลังจากทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน

เสด็จที่นครชวาเซียงดง (นครหลวงพระบาง) ทรงพยากรณ์ว่า เวียงหนองคันแทเสื่อน้ำ (นครเวียงจันทร์) จะอันตรายเสียไป แล้วในนครชวาเซียงดงจะมีพระยาฟ้าจุ่ม ต้นบุญมาบำรุงพระศาสนาหากแต่จะเสื่อมลงไป แต่กลับจะไปรุ่งเรื่องอีกครั้งที่เวียงหนองคันแทเสื่อน้ำ (นครเวียงจันทร์) อีกครั้ง³

มาลัยหมื่นมาลัยแสนไตรภูมิอีสานความเชื่อเรื่องคุณงามความดีในสังคมอีสาน

ภาคอีสานได้สื่อถึงภาพของภพภูมิต่างๆด้วยวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยเถระหรือในภาษาท้องถิ่นแบ่งเป็นสองภาคคือมาลัยหมื่น พระมาลัยรับดอกนิลบลูบเหาะไปนมัสการพระเกศาตุงพามณีมาลัยแสนคือพระมาลัยท่องนรก ชาวอีสานนิยมฟังเทศน์มหาชาติในเดือนสี่ต้องมีธรรมเนียมการอ่านหนังสือมาลัยหมื่นมาลัยแสนเรื่องนครสวรรค์เป็นวรรณกรรมที่ปรากฏในภูมิภาคอีสานทั่วไปหากแต่มีส่วนที่น่าสนใจคือมักปรากฏว่าผูกเรื่องกับพระมาลัยเถระอยู่อย่างมากทั้งในงานจิตรกรรมฝาผนังในท้องถิ่นและการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณี ในกรณีนี้ที่เข้าใจกันเกี่ยวกับเรื่องไตรภูมินั้น คือ กามภูมิ ๑๑, รูปภูมิ ๑๖, อรูปภูมิ ๔⁴ ซึ่งในจิตรกรรมแบบไทยประเพณีจะจัดองค์ประกอบภาพครบดังกล่าวหากแต่ จิตรกรรมในท้องถิ่นอีสานจะแสดงเฉพาะฉากเหตุการณ์ที่เลือกไว้เท่านั้นเป็นต้นว่า พระมาลัยกระทำ ปุจฉา วิสัชนา ด้วยท้าวสักกะเทวราช แสดงภาพ

³ กองโบราณคดี (2531). ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสาน สำนักหอสมุดแห่งชาติ.

⁴ สโมสร, ป. (2532). จิตรกรรมฝาผนังอีสาน. ศูนย์วัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยขอนแก่น, โครงการสำรวจและถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังอีสาน.

เหตุการณ์แต่เพียงปริมาณของพระเศศาตุจุพามณี หรือแสดงภาพอบายภูมิก็เพียงแต่เฉพาะพระมาลัย กระทำอิทธิฤทธิ์ลงไปโปรดสัตว์นรกเท่านั้น⁵

มาลัยหมื่น มาลัยแสน

พระมาลัย คือนามพระอรหันต์หลังสมัยพุทธกาล ณ กัมโฆทคาม ลังกาทวีป ปราภฏในมาลัยสูตรภาษาบาลีราว พ.ศ. ๒๖๙๖ ปราภฏว่ามีกรรมแพร่มาทางตอนเหนือของประเทศไทย พระพุทธิวิลาสแต่งขยายให้พิสดาร เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๐ เรียก ฎีกามาลัย กล่าวถึงพระมาลัยเถระกระทำอิทธิฤทธิ์ลงไปโปรดสัตว์นรกในอบายภูมิ แล้วนำข่าวสารมาแจ้งยังญาติกาญาติมิตรให้อุทิศกุศลส่งไปหา ต่อจากนั้นได้สัญจรบิณฑบาตได้รับดอกนิลูปลแปดดอกจากชายยากไร้ผู้อุปัการะบุพการีแล้วพิจารณา บิณฑบาตว่าสมควรแก่การไปนมัสการพระเศศาตุจุพามณี ในสุทศนนครไตรตรึงแห่งทำวสักกะเทวราช ก็เสด็จไปโดยญานวิถีได้กระทำบูชาวิชันนาด้วยทำวสักกะเทวราช และพระศรีอริยเมตไตรโพรสิสัตว์ แล้วนำข่าวสารมาบอกแก่มนุษย์ว่าแม้ผู้ใดใคร่พบพระศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรให้เขาเหล่านั้นแต่งเครื่องบูชาสิ่งละพันนำไปสักการบูชาพระธรรมเทศนามหาเวสสันดรชาดกแล้วจงสดับพระสัทธรรมนั้นให้จบเพียงในวันเดียวนั้น

ดังนั้นเป็นเหตุให้ชาวอีสานเมื่อจัดบุญเดือนสี่หรือบุญมหาชาติ นั้นจะต้องมีการอ่านหนังสือมาลัยหมื่นมาลัยแสน ทั้งประกาศสังกาศ อายุพระศาสนาพระยุคกาล ทั้งยังปราภฏอยู่ในอุบแด่มแทบทุกวัดไป⁶

⁵ อธิปัตยกุล, ช. (2555). อุบแด่มอีสาน, สำนักพิมพ์เด้า-โล.

⁶ สโมสร, ป. (2532). จิตรกรรมฝาผนังอีสาน หน่วยงาน โครงการสำรวจถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังอีสาน. จังหวัดขอนแก่น, ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อิทธิพลด้านรูปแบบจากศิลปกรรมลาวและอีสาน

ความเกี่ยวเนื่องทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ทำให้ปฏิเสธไม่ได้ว่าดินแดนภาคอีสานมีความสัมพันธ์กับราชอาณาจักรลาวหรืออาณาจักรล้านช้าง อย่างใกล้ชิดทั้งในด้านการเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร เขตกันชนเชิงยุทธศาสตร์จนถึงยุคสมัยปัจจุบันชาวอีสานยังคงรักษาสำเนียงภาษาวัฒนธรรมความเชื่อที่สะท้อนภาพอดีตแม้ว่าในปัจจุบันอาจจะเลื่อนรางไปบ้าง ศิลปกรรมยังคงเป็นประจักษ์พยาน

ศิลปะลาวแบ่งแยกตามยุคสมัยและเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้สื่อความหมายทั้งที่พบในประเทศลาวและไทยปัจจุบันครอบคลุมตั้งแต่ยุคแรกเริ่มถึงปัจจุบัน

ศิลปะล้านช้างเรียกตามชื่อ อาณาจักรของลาวในยุคราชอาณาจักร ตั้งแต่ราว พุทธศตวรรษที่ 19 ถึงราวพุทธศตวรรษที่ 24 เท่านั้น ดินแดนภาคอีสานได้พัฒนาชุมชน ขึ้นด้วยระบบเกษตรกรรมโดยได้รับเอาวัฒนธรรมจากกลุ่มอื่น ราวพุทธศตวรรษที่ 23 มีการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มาสู่ภูมิภาคนี้ในช่วงยุคธนบุรีถึงต้นรัชสมัยพระจอมเกล้าฯ กรุงรัตนโกสินทร์ (ไพโรจน์ สิมะสร) ทำให้ภาคอีสานมีความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรมมากอีกที่หนึ่ง ซึ่งยังปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบันเช่น ฮูปแต้ม ลีม ชาติเจดีย์ เป็นต้น

ผ้าพระภฏ ผ้าผเวสผ้ากับความเชื่อชาวอีสาน

ชาวอีสานมีสำนวนว่าผู้ชายไปป่า ผู้หญิงทอผ้าสะท้อนบริบททางสังคมอย่างเห็นภาพ ด้วยผ้า คือเครื่องนุ่งห่มหนึ่งในปัจจัยสี่ที่บ่งบอกถึงอุปนิสัย ความประณีต เรียบร้อยและใส่ใจในการทอ ในภาคอีสานและลาวซึ่งเป็นท้องถิ่นที่นิยมทอผ้าอย่างแพร่หลายการนำผ้ามาเป็นเครื่องบูชาเครื่องอุทิศนับว่านิยมมาก ทั้งทอเป็นธง ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบและวาระการใช้งานที่แตกต่างกันออกไป เช่น ธงกฐิน ธงไชย ธงหาง ธงอุทิศหรือธงแจกข้าว เป็นต้น ยังนิยมนำผ้าที่ทอขึ้นเป็นพิเศษมาใช้ในการห่อลานคัมภีร์ ด้วยรูปสัญลักษณ์ต่างๆ ที่สื่อความหมายที่เข้าใจในกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น นก นาค มนุษย์ เทวดา เป็นต้นบ้างก็นำเหตุการณ์ร่วมสมัยมาทอ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาผ้าพระภฏผ้าผเวสคือผ้าที่เขียนเรื่องราวของพระพุทธเจ้าหรือชาดกเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มีทั้งรูปแบบแนวตั้งมักเขียนภาพองค์ประกอบเดี่ยวเช่น ภาพพระพุทธเจ้าและพระสาวก ภาพพระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์ ภาพรอยพระพุทธบาท รูปแบบแนวนอนได้แก่ ผ้าพระผเวส ที่เขียนเรื่องราวมหานาคชาดกใช้ในการแห่ประกอบบุญเดือนสี่ หรือบุญมหาชาติตาม "ฮีตสิบสองคองสิบสี่"

⁷ สายสิงห์, ศ. (2555). ฮูปแต้มลีสิมศิลปะลาวและอีสาน. กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส.

อิทธิพลที่ได้รับจากจิตรกรรมไทยแบบประเพณี

จิตรกรรมไทยแบบประเพณีเป็นงานศิลปกรรมแขนงหนึ่งของไทย คืองานจิตรกรรมที่แสดงออกโดยรูปลักษณ์ เรื่องราว คตินิยม และความงาม ให้เข้าใจเรื่องราววัฒนธรรมทางด้านศิลปะ งานจิตรกรรม ที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ได้ชื่อว่าเป็นจิตรกรรมไทยแบบประเพณีซึ่งมีความสอดคล้องกับจิตรกรรมในภาคอีสาน คือ

- มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดธรรมะในลักษณะนามธรรมให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ

- อาศัยรูปลักษณ์ทางจิตรกรรมเป็นเครื่องมือบรรยายธรรม
- อาศัยรูปลักษณ์ทางจิตรกรรมโน้มน้าวให้เกิดความเห็นชอบเว้นจากการประพฤติอกุศล
- นำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในสังคมเช่น ทศชาติบารมี พุทธประวัติ ประวัตินิเวศน์

พุทธ เป็นต้น

- นำเสนอแบบพรรณนาความแต่ต้นจนจบ

ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้นำเสนอรูปลักษณ์ในงานโดยอาศัยรูปแบบจิตรกรรมไทยแบบประเพณี ดังนี้

- รูปลักษณ์สมมติภาวะ คือรูปลักษณ์ของ คนสัตว์สิ่งของ ล้วนเป็นภาพที่สมมติขึ้นจากจินตนาการความรู้สึก

- รูปลักษณ์ที่ลึกเกินจริง เช่นของขนาดวัตถุสิ่งของ สถาปัตยกรรม ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อความหมาย

- รูปลักษณ์บุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการสื่อความหมายแสดงสภาวะและสถานะลดหลั่นตามความสำคัญของใจความภาพ

- รูปลักษณ์แสดงรูปรวมด้าน ด้วยเห็นว่าเป็นส่วนที่งามหรือง่ายต่อการแสดงออกในด้านความงามแม้ว่าจะขัดต่อความเป็นจริง

- รูปลักษณ์แสดงความหมายด้านท่าทาง อากัปกริยา ต่าง ๆ เพื่อสื่อถึงเหตุการณ์อารมณ์

ความรู้สึก

ภาพพระบฏ

ภาพพระบฏแสดงเรื่องราวในพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ โดยเขียนบรรยายลงพื้นผ้าแล้วตามผ้าเข้าไม้ที่ขอบบนและขอบล่างของตัวจิตรกรรม หากมีขนาดย่อมก็มักทำกรอบจำหลัก ลวดลาย ปิดทองประดับกระจกบ้าง โดยเหตุที่รูปภาพแรกเริ่มนั้นเขียนลงบนผ้าคนจึงเรียกว่าผ้าพระบฏ ทั้งนี้เนื่องจากคำว่า”บฏ”(บด) มีความหมายว่าผ้านั่นเอง

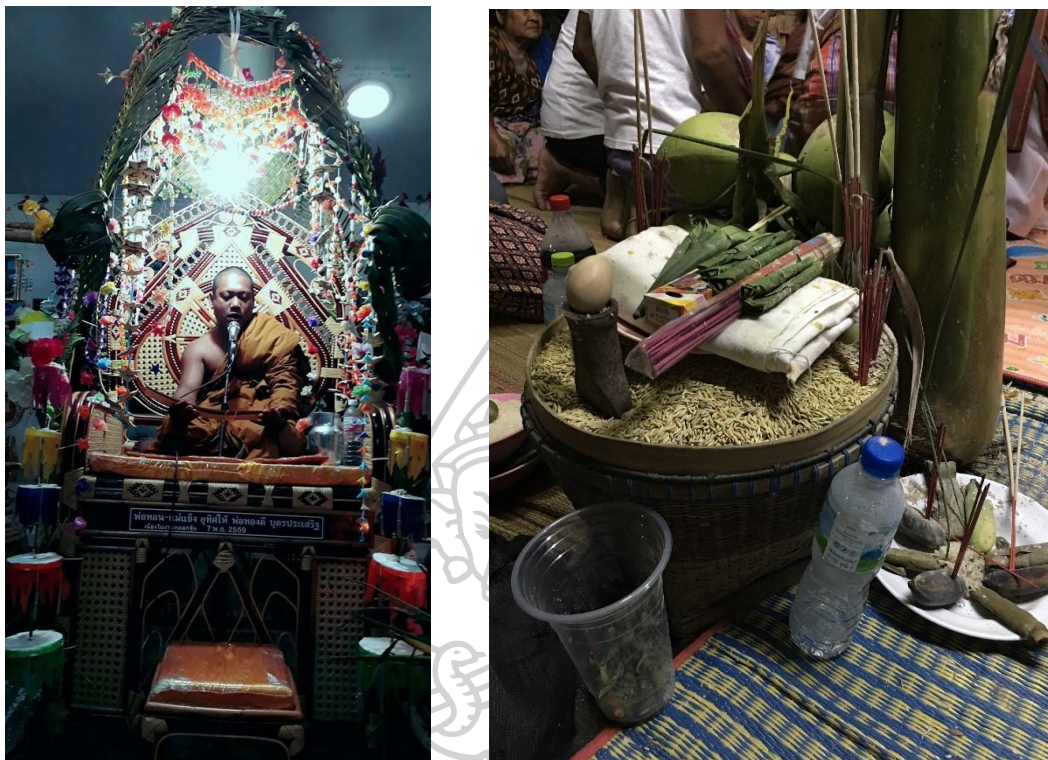
คตินิยมการทำผ้าพระบฏในเมืองไทย ปรากฏหลักฐานแต่ครั้งกรุงสุโขทัย มีกล่าวในจารึกกล่าวถึงการสร้างพระบฏจีนถวายตามพระอาราม ผ้าพระบฏที่มีอายุเก่าแก่ยังคงปรากฏหลักฐานมาถึงยุคปัจจุบันคือ พระบฏรูปพระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์ วัดดอกเงิน อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

ราวพุทธศตวรรษที่ 19 ในสมัยอยุธยาและ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ความนิยมในการสร้างพระบฏยังคงมีอยู่หากแต่ปรับเปลี่ยนการนำเสนอซึ่งในอดีตนิยมเขียนเพียงรูปพระพุทธเจ้าและสาวก ให้เด่นด้วยขนาดใหญ่แต่ยุคหลังนิยมนำเรื่องราว เช่นทศชาติ พระเจ้าห้าพระองค์ ถูงดศัวัตร พระพุทธบาท เป็นต้น มาเขียนไว้ด้านล่างพระประธานในอดีต ความนิยมในการสร้างพระบฏ ถือเป็นบุญกุศลเพื่อสืบพระศาสนาอย่างหนึ่งคือเพื่อเป็นการให้ความรู้ตามยุคสมัยนั้น

ปัจจุบันความนิยมในการเขียนภาพพระบฏลดน้อยลงคงเหลือการพิมพ์รูป พระพุทธเจ้าหรือชาดกต่าง ๆ ที่คนยุคหลังนิยมซื้อไปถวาย แล้วแขวนตามศาลาการเปรียญ ส่วนการเขียนจิตรกรรมแบบพระบฏได้เสื่อมความนิยมจนไม่พบการสร้างเพิ่มเติม⁸

⁸ พยาขรานนท์, จ. (2536). จิตรกรรมไทยแบบประเพณี เรื่องขนบนิยมในการสร้างสรรค์และการนำเสนอจิตรกรรมไทยประเพณี

กรุงเทพมหานคร, คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์.

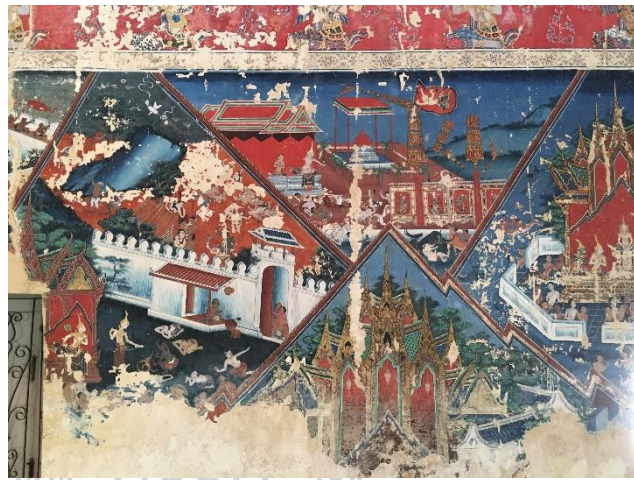
ภาพที่ 1 ภาพพิธีกรรมพระสงฆ์นั่งอ่านหนังสือผูกพระเวสสันดร ในบุญมหาชาติทางภาคอีสาน
ที่มา ถ่ายโดยนายพงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม

ภาพที่ 2 จิตรกรรมในหอพระพุทธรบาท วัดทุ่งศรีเมือง อ.เมือง จ. อุบลราชธานี
ที่มา ถ่ายโดยนายพงษ์พัฒน์ บุญคุ้ม

ภาพที่ 3 จิตรกรรมฝาผนังวัดไพชยนต์พลเสพย์ ตำบลตลาด อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
ที่มา ถ่ายโดยนายพงษ์พัฒน์ บุญคุ้ม

ภาพที่ 4 จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ วัดเขียน ต.ศาลเจ้าโรงทอง อ.วิเศษไชยชาญ จ.อ่างทอง
ที่มา ถ่ายโดยนายพงษ์พัฒน์ บุญคุ้ม

บทที่ 3

กระบวนการในการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์

การสร้างสรรค์ผลงานในชุดวิทยานิพนธ์ ได้ใช้ความรู้จากข้อมูลเอกสารและงานศิลปกรรมในอดีต พร้อมทั้งลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้คนในท้องถิ่นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ และหาแนวทางการสร้างสรรค์ จากความชื่นชอบส่วนตัวและความชื่นชมยกย่องผลงานของครูช่าง ทั้งช่างพื้นบ้านซึ่งแสดงถึงความสามารถเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ของบรรพบุรุษ จึงได้นำเอาองค์ความรู้ดังกล่าว มาสร้างสรรค์ผลงานที่มีความเฉพาะตัวเป็นงานศิลปะร่วมสมัยที่มีรากจากอารยธรรมของบรรพบุรุษของข้าพเจ้าเมื่อเกิดความซาบซึ้ง จึงทำให้เกิดภาพจินตนาการทางความคิด นำไปสู่การร่างภาพในความคิดขนาดเล็ก นำไปสู่การประมวลผล เพื่อหารูปแบบ ปรากฏเป็นผลงานระยะก่อนวิทยานิพนธ์ และชุดวิทยานิพนธ์ โดยมุ่งนำเสนอความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์ในท้องถิ่น และอนุรักษ์องค์ความรู้ดั้งเดิม

ขั้นตอนการศึกษาด้านข้อมูล

ได้ทำการศึกษาจากบุคคลในชุมชนท้องถิ่นเดิมของข้าพเจ้า โดยการสัมภาษณ์ ทั้งจากพระสงฆ์ผู้นำชุมชนและคนในชุมชน ด้วยตัวเองและจากเอกสารชั้นต้นเช่น ไบลาน กลอนลำ ผญา และวรรณกรรมมุข-ปาฐะ พบว่ามีความแตกต่างด้านสำนวนบ้าง ระหว่างพื้นที่สองจังหวัดคือจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดอุบลราชธานีด้วยเป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่ร่วมสมัยวัฒนธรรมอาณาจักรล้านช้างปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งยังพบรูปแบบศิลปกรรมอย่างมากมาย ทำให้เกิดแรงบันดาลใจและสร้างภาพร่างที่สะท้อนออกมาในการสร้างสรรค์ พบว่าชาวอีสาน มีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนามาก แนวคิดเรื่องนรกสวรรค์ในวรรณกรรมพระมาลัยพบว่ามี การแสดงออกทางศิลปกรรมมากที่สุด ทั้งยังปรากฏในการเทศนา การขับลำ ตลอดจนเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งมักนำเรื่องมาลัยหมั้น มาลัยแสนขึ้นมาเป็นต้นเรื่องแม้ในการเขียนจิตรกรรมก็เป็นเช่นกัน ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้้นำเอาเรื่องมาลัยหมั้นมาเป็นแนวเรื่องเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานชิ้นแรกในชุดวิทยานิพนธ์และชิ้นที่สองคือพระภูพระเจ้าเลียบโลก คือการเสด็จมาเยือนดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง

ขั้นตอนการศึกษาด้านรูปแบบ

ข้าพเจ้าได้นำเอารูปแบบที่ปรากฏทั้งในงานจิตรกรรมประติมากรรมท้องถิ่นผสมผสานกับจิตรกรรมไทยแบบประเพณี โดย การศึกษาจากการลงพื้นที่สอบถามและสัมภาษณ์จากช่างศิลปกรรมในท้องถิ่น และศึกษาจากรูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏ ตาม วัดเช่น ลิม ศาลาการเปรียญ ฝ้าเวส ฯลฯ ที่สามารถด้วยวิธีการทางจิตรกรรม ในการสร้างสรรค์องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ให้สื่อความหมายถึงความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนการกำหนดภาพร่าง

มีการกำหนดรูปทรงรูปทรงที่มีขนาดเหลี่ยมล้ำกัน ไปเพื่อส่งให้เกิดจังหวะของพื้นที่ว่างรอบประธานขององค์ประกอบภาพ ให้เกิดความเป็นเอกภาพ จัดท่วงท่าของตัวภาพอย่างอิสระ โดยไม่ได้คำนึงถึงท่วงท่าที่งามแบบนาฏลักษณะหากมุ่งเน้นให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ นำเอารูปทรงของสถาปัตยกรรมในท้องถิ่นมาเป็น โครงสร้างภาพ และแบ่งภาพด้วยกลุ่มภาพพรรณพฤกษา ที่ให้ความรู้สึกอ่อนช้อยมาใช้ในการแบ่งภาพ ทั้งยังลดความแข็งกระด้างของรูปเส้นของสถาปัตยกรรมลงโดยการเว้นพื้นที่ว่าง เพื่อแสดงพื้นผิวทิวแถวเม็ดมะขามและพื้นผิวของผ้าไหม พื้นที่ว่างยังเป็นส่วนที่กำหนดสัดส่วนของรูปทรงต่าง ๆ ในงาน

ขั้นตอนการสร้างภาพต้นแบบ

เลือกภาพวาดเส้นที่ได้กำหนดไว้คร่าวๆ เพื่อปรับให้เกิดความสมบูรณ์และลงตัวมากที่สุด พร้อมกับการนำไปขยายเพื่อปฏิบัติงานจริง

องค์ประกอบในการสร้างสรรค์

ประกอบขึ้นจากทัศนธาตุต่างๆ เพื่อให้ผลงานเกิดความสมบูรณ์ และความรู้สึกตามที่ต้องการให้ผู้ชมได้เกิดความรู้สึกตามวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

จุด (Point) จุด คือทัศนธาตุที่เล็กที่สุดทั้งนี้มีความสำคัญในการสร้างสรรค์ ด้วยงานจิตรกรรมแบบประเพณีมักปรากฏการนำจุดมาสร้างจังหวะขนาดเล็คเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์เป็นเอกภาพ ในงานเช่น ไข่ปลา หรือฟองน้ำในตัววดลาย การกระทุ้งแปรงทำให้เกิดกลุ่มจุดสามารถสื่อถึงรูปทรงขนาดใหญ่เช่นต้นไม้ ก้อนหิน และการประจุดตามรูปทรงต่าง ๆ

เส้น (Line) เส้นเป็นทัศนธาตุที่พบว่ามีการใช้มากในจิตรกรรมไทยแบบประเพณีทั้งยังสามารถแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึกได้ชัดเจน บ่งบอกความเป็นตัวของตัวเอง เส้นถูกใช้ตั้งแต่วขั้นตอนการร่างภาพ เส้นที่ใช้ในงานไทยแบ่งออกเป็นสามชนิด

- **เส้นภาพ** คือ เส้นขนาดใหญ่ตัดด้วยสีที่หนักแน่นคมทึบ เพื่อเน้นรูปทรงประธาน และคัดรูปทรงที่มีการทับซ้อนให้ชัดเจน
- **เส้นรูป** คือ เส้นขนาดเล็กกว่าเส้นภาพใช้สร้างรูปทรงย่อยต่าง ๆ
- **เส้นแร** คือ เส้นขนาดเล็กที่สุดเพื่อเก็บรายละเอียดขนาดเล็กต่าง ๆ เช่น ขนสัตว์ หนองครา เส้นที่ลือภายในลวดลาย

ความสำคัญของเส้นในงานจิตรกรรมไทยแบบประเพณีนี้นอกจากกำหนดรูปทรงแล้วยังสามารถนำมาสร้างมิติลึกตื้นได้ด้วยการควบคุมขนาดและน้ำหนักของเส้นนั่นเอง

รูปทรง (Form) เกิดจากการจินตนาการเพื่อสร้างสัญลักษณ์ทางความคิดอาจนำต้นเค้ามาจากสิ่งที่มีหรือไม่มีก็ได้รูปทรงยังแสดงออกถึงความนุ่มนวล เข้มแข็งซึ่งขึ้นอยู่กับทัศนธาตุที่แวดล้อมด้วยเช่นกันในรูปของ คนสัตว์สิ่งของ

พื้นที่ว่าง (Space) พื้นที่ว่างเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศและความรู้สึกในงานจำเป็นต้องจัดการให้เหมาะสมเพื่อเฉลี่ยความหนาแน่นให้เกิดความสมดุล ด้วยน้ำหนักและรูปทรงย่อยต่างนำไปสู่จังหวะของพื้นที่ว่างที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการ

สีน้ำหนัก (Volume) สีที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชุดวิทยานิพนธ์ได้นำเอาหลักการของสีไทยคือกลุ่มสีเบญจรงค์ ได้แก่ สีดำ(เขม่า) สีแดง(ชาดหรือคูน,เสน,ลิ้นจี่) สีขาว(กระบัง) เขียว(ใบแค,ตัง-แซ) เหลือง (ดินเหลือง,ยางรงทอง)ด้วยการแยกเป็นสองมิติโดยประมาณคือสีจริงและสีกลางคือสีที่ผสมสีขาวเพื่อให้เป็นน้ำหนักกลาง โดยแบ่งเป็นสองกลุ่มตามวรรณะสี

- สีวรรณะร้อน เมื่อผสมสีขาวมักเติมคำว่า”หง”นำหน้าเช่น หงชาด หงเสน เป็นต้น
- สีในวรรณะเย็น ผสมสีขาวมักเติมคำว่า”ผ่าน”นำหน้า เช่น ผ่านคราม ส่วนสีเขียวอ่อนนั้นใช้สีดังแช่ได้เลย บางกรณีมักมีการใช้สีที่เจือสีดำด้วยเช่นกันสีกลุ่มนี้เรามักพบคำว่า ”มอ” ในชื่อสี เช่น มอคราม เขียวมอ มอเมฆ หรือสีเมฆครีมนฝน สีพิเศษอีกกลุ่มคือสีที่ไม่ผสมขาวและคำมักมีชื่อเรียกเฉพาะเช่น สีลิ้นจี่ผสมดำ เรียกสีลูกหว้า สี มอครามผสมใบแค เรียกสีน้ำไหล เป็นต้น ส่วนทองคำใช้ในการเน้นความสำคัญเป็นเฉพาะจุดที่ต้องการ

บรรยากาศ (Atmosphere) เกิดจากการกระจายรูปทรงและน้ำหนักสี ข้าพเจ้าต้องการสร้างความรู้สึกอิสระและความสนุกสนานให้เกิดแก่ภาพจึงกำหนดองค์ประกอบแวดล้อมเพื่อแสดงบรรยากาศที่หนักแน่นและเบาบางบริเวณ โดยรอบองค์ประกอบประธาน

วิธีการและขั้นตอนในการสร้างสรรค์

เมื่อได้แบบร่างที่สมบูรณ์จึงนำแบบร่างที่พอใจมาทำการขยายแบบด้วยการเขียนขยายลงบนพื้นผ้าไหมที่เตรียมไว้ด้วยสีชาดบาง ๆ

ขั้นตอนการทำพื้น

- นำผ้าไหมที่เตรียมไว้โดยเลือกที่เนื้อแน่นมาทำการชำระแปรงด้วยการซักล้างด้วยน้ำสะอาด
- นำดินสอพองมาละลายน้ำแล้วกรองด้วยผ้าขาวบางสองถึงสามรอบเสร็จแล้วห่อผ้ามัดแขวนไว้เพื่อให้สะเด็ดน้ำ
- นำเม็ดมะขามปรีชามาคั่วและกะเทาะเปลือกออกตั้งไฟเกี่ยวกับน้ำสะอาด สิบถึงสิบสอง ชั่วโมงจนได้กาวเม็ดมะขาม เรียกว่า “เทือก”
- นำเทือกมาเกี่ยวกับดินสอพองที่สะเด็ดน้ำแล้วอีกสิบถึงสิบห้านาที ในอัตราส่วนกาวหนึ่งสี่ ส่วนดินสอพองหนึ่งส่วน
- นำผ้าที่เตรียมไว้มารีดให้เรียบจากนั้นนำเทือกที่ได้ทาบาง ๆ จนทั่วจนกลบตาผ้า
- นำพื้นที่ได้มากดอัดด้วยหลังเบียดหรือหิน โมราจนแน่นสนิท

ขั้นตอนการเตรียมสี

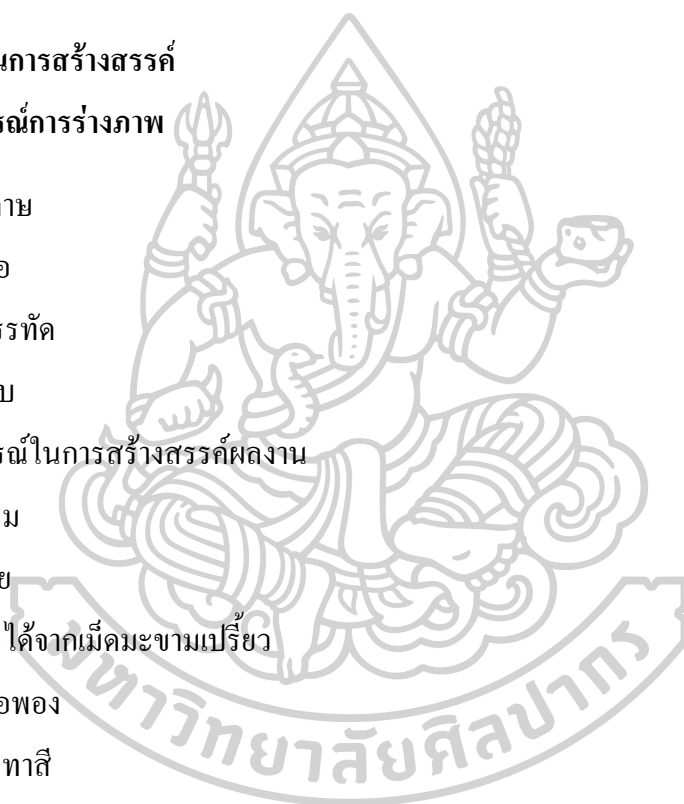
- กาวยางกระถิน (Gum Arabic) คือกาวที่ได้จากไม้กระถินเทศหรืออะคาเซียนำมาเคี้ยวไม่ให้คำผสมสีเขียนรูป
- สีดำ(เขม่า) ได้จากการเผาถ่านไม้กับน้ำมันยางเมื่อเกิดควันจึงนำภาชนะสังกะสีมาครอบให้เขม่าไฟจับนำมาชูดแล้วผสมสุราขาวและกาวยางกระถิน
- สีแดง (ชาดหระคุณ) ได้จากการบดหินแร่ชาดกรองเอาส่วนหยาบออกแล้วผสมกาวกระถิน
- สีขาว (กระบัง) ได้จากการตากเปลือกหอยให้สีภายนอกกร่อนออกแล้วบดส่วนที่เป็นสีขาวใช้ผสมกาวกระถิน
- สีเขียว (คราม) ได้จากการนำใบครามสดมาหมักกับปูนขาวเรียกว่าการ”ก่อกหม้อคราม” เพื่อให้เกิดความเป็นกลางด้วยการเติมกรดและด่าง จากนั้นปล่อยให้ตกตะกอนจนสามารถนำมาเขียนรูปได้
- สีส้มแดง ได้จากการนำทองแดงมาหมักกับกรดจนได้สนิมสีเขียวแล้วนำมาแช่น้ำเพื่อให้เจือจางจากความเป็นกรดด้วยการรินน้ำทิ้งและเติมใหม่ จนได้สีที่ละเอียดและเนียนดี

- สีใบแค ได้จากการผสมรงทอง และ เขม่าเข้าด้วยกันจนเกิดสีเขียวเข้มและใส
- สีเหลือง ได้จากการนำดินสีเหลืองมาแช่น้ำและกรองจนได้เนื้อที่ละเอียดสามารถนำมาผสม กาวยางกระถินเขียนรูปได้ รงทองให้สีเหลืองสามารถฝนใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องผสมกาว นอกจากนี้สีที่ใช้ในท้องถิ่นอีสานยังมีสีที่ใช้ย้อมผ้าไหมเรียกว่า “น้ำแค้น” ที่ปรากฏใช้ใน สูปแค้นลิมอีสาน คือสีม่วงและสีบานเย็น สีส้ม
- ทองคำเปลว ภาคอีสานเรียกว่า”คำปรีว” เป็นวัสดุพิเศษที่นิยมใช้ในงานชั้นสูงทั้งใน ประเทศลาวและอีสานใช้ในการสื่อความหมายที่สูงส่ง บริสุทธิ์งดงาม

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์

อุปกรณ์การร่างภาพ

- กระดาษ
- ดินสอ
- ไม้บรรทัด
- ยางลบ
- อุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ผลงาน
- ผ้าไหม
- ผ้าฝ้าย
- กาวที่ได้จากเมล็ดมะขามเปรี้ยว
- ดินสอพอง
- แปรงทาสี
- เต้าไฟ หม้อ
- ผ้าขาวบาง
- หอยเบี้ย
- พู่กันขนสัตว์
- แปรงเปลือกกระดังงา
- กาวกระถิน
- สีธรรมชาติและแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ชาติ,ดิน,คราม,แร่ฯลฯ
- ทองคำเปลว

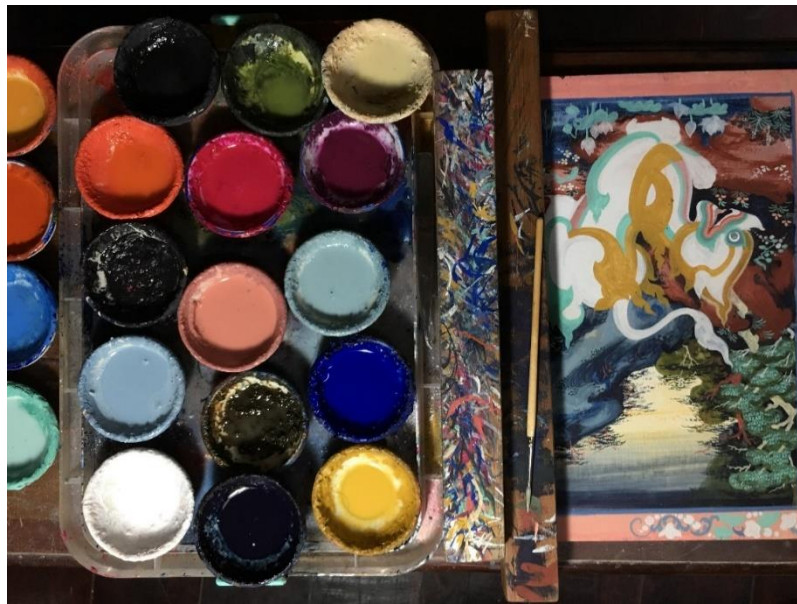

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการกวนกาวมะขาม
ที่มา นายพงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม

ภาพที่ 6 วิธีการกวนกาวมะขาม และกาวมะขามที่พร้อมใช้งาน
ที่มา นายพงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม

ภาพที่ 7 ภาพลักษณะเจดสีที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน
ที่มา นายพงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม

ภาพที่ 8 ภาพขั้นตอนการทำสีเขียวใบแค
ที่มา นายพงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม

ภาพที่ 9 ภาพวิธีการทากาวยางมะเดื่อในการปิดทองคำเปลว

ภาพที่ 10 ภาพเทคนิคการปิดทอง

บทที่ 4

การพัฒนาและการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์

ผลงานการสร้างสรรค์ชุดจิตรกรรมพระปฏิฐานพระเจ้าเลียบโลกนี้ได้แรงบันดาลใจจากความเชื่อความศรัทธาของชาวอีสานที่มีต่อพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระเจ้าเลียบโลก โดยได้ผสมผสานรูปแบบศิลปะในท้องถิ่นอีสานและศิลปะลาว เข้ากับรูปแบบการเขียนจิตรกรรมไทยแบบประเพณีให้มีเนื้อหาใ้มนำไปทางความดีงามแสดงออกถึงความศรัทธาและลักษณะในท้องถิ่น ซึ่งแบ่งช่วงเวลาในการสร้างสรรค์ออกเป็นสองช่วงระยะดังนี้

การสร้างสรรค์ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์

เป็นระยะการค้นหาแนวทางการสร้างสรรค์ด้วยการทดลองเทคนิคต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นผลงาน 4 ชิ้น ซึ่งได้นำเอาลักษณะในพิธีกรรมการปลงศพด้วยนกหัสติลิงค์ และพุทธประวัติตอนเสด็จดับขันธปรินิพพาน มานำเสนอในรูปแบบจิตรกรรมไทยประเพณี บนผ้าไหม ได้นำเอารูปทรงสิ่งของในพิธีกรรมมาสร้างสรรค์ให้เกิดลักษณะเฉพาะตนดังนี้

ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1 “ส่งสการพระเจ้า” รายละเอียดประกอบด้วยภาพเมรุนกหัสติลิงค์เป็นประธานภาพแวดล้อมด้วยเหล่าชาวพื้นเมืองอีสานด้านตอนบนมีรูปพระอดีตพุทธเจ้าทั้งสามพระองค์ในภักทกลับ ถัดมาเบื้องล่างด้านขวาของภาพเป็นเหล่าทวยเทพมาทำการสักการะด้านซ้ายของภาพมีเหล่าชาวประโคมมโหรีด้านล่างเป็นพิธีกรรมการฆ่านกหัสติลิงค์มีรูปนางสีดาทำท่าเงื้อง่าศรจะยิง ข้าพเจ้าได้ใช้วิธีการสร้างภาพแบบโบราณคือการวางภาพบนพื้นขาวเช่นเดียวกับจิตรกรรมพื้นถิ่นในภาคอีสานโดยได้แรงบันดาลใจจากจิตรกรรมแบบไทยประเพณีสมัยอยุธยา ด้วยเทคนิคตัดเส้นทั้งภาพ แล้วจึงสอดสี โดยไม่ได้คำนึงถึงปริมาณของสีและรูปทรงที่ไม่สมดุลกับพื้นที่ว่าง

ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ชิ้นที่2 “แห่พระเจ้าเข้านิพพาน” ประกอบด้วยภาพพุทธศรีระ ปาง สีหไสยาสน์ในหอรัตน และห้อมล้อมด้วยหมู่พระสาวกและเทวดาท้าวพระยามหากษัตริย์ ด้านล่าง เป็นชบวนชักหีบพุทธศรีระเทินบนหลังกาฬสีหะมีชบวนชายหญิงเหล่ามโหรี งานชุดนี้ข้าพเจ้าได้ เพิ่มพื้นที่ว่างและจังหวะพื้นที่ว่างที่ซับซ้อนขึ้น และแยกน้ำหนักด้วยการตัดเส้นด้านบนด้วยสีอ่อน กว่าด้านล่างแต่องค์ประกอบยังคงแยกออกจากกันทำให้ขาดความเป็นเอกภาพแต่ปรากฏผลสำเร็จด้านการจัดการพื้นที่ว่างและค่าน้ำหนัก งานชิ้นนี้ยังนำเสนออากัปกริยาที่ดูเป็นธรรมชาติ ยิ่งขึ้นเช่นการพ้อนรำ การก้มกราบ การนุ่งผ้า

ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ชิ้นที่3 “งั้นคาบพระเจ้า” ข้าพเจ้าจินตนาการถึงการชำระพระพุทธรูปศรีระซึ่งภายในชิ้นงานได้กำหนดภาพพระพุทธรูปไสยาสน์ไว้บนพระแท่นรูปแบบศิลปะอีสานโดยมีพระเถระและเบ็องพระบาทมีพระอานนท์กันแสงแทบเบ็องพระพุทธรูปบาทในภาพต้องการสื่อถึงเหตุการณ์เกิดในคันท์กุฎ มีเสาขนาบสองข้างและระย้าอุบะบรรจุนางเมขลาและรามสูรย์ สองฝั่ง มีรูปพระมาลัยอยู่ด้านบนโดยงานชิ้นนี้ได้นำเอาลายพรรณพฤกษาเพื่อแบ่งภาพ เป็นการทดลองนำ ลวดลายมาแก้ไขพื้นที่ว่างปรากฏว่าเป็นที่น่าสนใจและสามารถนำไปพัฒนารูปแบบในงานชิ้นต่อไปซึ่งผลงานทั้งสามชิ้นวิทยานิพนธ์นี้ยังคงใช้รูปแบบการเขียนรูปทรงบนพื้นขาว

ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ชิ้นที่4 “ส่งพระเจ้าเข้านิพพาน” เป็นงานชิ้นสุดท้ายก่อนการทำวิทยานิพนธ์ แสดงภาพเหตุการณ์ตอนถวายพระเพลิงพุทธศรีระรายละเอียดของภาพประกอบด้วยภาพเมรุปราสาทนักษัตติลิ่งค์ตามแบบความเชื่อในวัฒนธรรมอีสานงานชิ้นนี้ด้านบนเป็นกลุ่มเมฆพยับฝน ถัดมาเป็นรูปเมรุมีฉัตรปักสองข้างซ้ายขวาด้านขวาของภาพเป็นภาพชาวต่างชาติต่าง ๆ และนางสีดาทำการชำนกษัตติลิ่งค์ด้านซ้ายเป็นภาพกษัตริย์และเหล่ามนตรีมีกลุ่มชาวประโคนมโหรีถัดมาด้านล่างได้ใช้แนวลวดลายพรรณพฤกษาคล้ายกับภาพสัตว์ต่าง ๆ มีพระภิกษุอ่านพระธรรมนำหน้าพญาระมาดเชิญเพลิง และนางหีบด้านล่างของภาพถูกกั้นด้วยแถบฉนวน ซึ่งได้บรรจุรูปชาวบ้านที่มาร่วมงานและต่างชาติต่างภาษาผลงานชิ้นนี้เริ่มมีการทำสีของบรรยากาศที่แตกต่างออกไปกล่าวคือด้านบนโอบด้วยสีอ่อนเป็นกลุ่มเมฆบาง ๆ ให้น้ำหนักที่ซับซ้อนด้านบนกลางเขียนภาพด้วยกรรมวิธีล้างสีที่บดสีอ่อน แบบจิตรกรรมยุครัตนโกสินทร์ ภาพเริ่มมีการแบ่งแยกด้วยค่าน้ำหนักสีมากขึ้น แต่ยังไม่กลมกลืนดีเท่าที่ควร ลวดลายยับยอยยังส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่รบกวนองค์ประกอบประธานของภาพเนื่องจากพื้นที่ว่างมีน้อยและไม่สมดุลกันภายในภาพ

จากการปฏิบัติงานระยะก่อนการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ข้าพเจ้าได้มองเห็นถึงปัญหาในการสร้างสรรค์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาพและพื้นที่ว่างการจัดการนำหน้าสีเพื่อให้ภาพนั้นสามารถแสดงความรู้สึกที่ชัดเจนตามที่ต้องการสื่อกับผู้ชม แต่ก็ยังพบลักษณะพิเศษบางประการที่จะสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในชิ้นงานชุดวิทยานิพนธ์ให้เกิดความสมบูรณ์มากที่สุด

ภาพที่ 11 ภาพผลงานก่อนวิธานิพนธ์ชั้นที่ 1

ภาพที่ 12 ภาพผลงานก่อนวิธานิพนธ์ชั้นที่ 2

ภาพที่ 13 ภาพผลงานก่อนวิธานิพนธ์ชั้นที่ 3

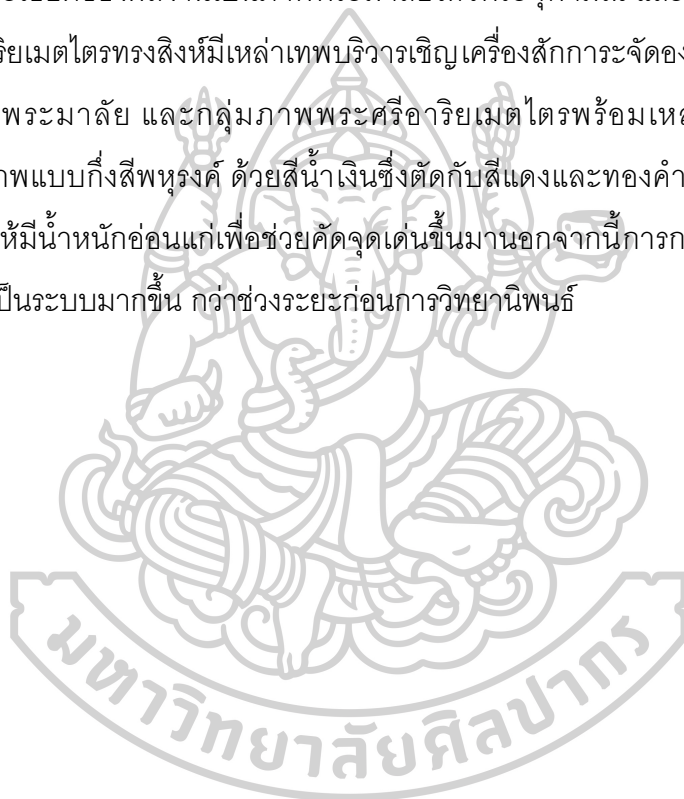
ภาพที่ 14 ภาพผลงานก่อนวิธานิพนธ์ชั้นที่ 4 ระยะสร้างสรรค์วิธานิพนธ์

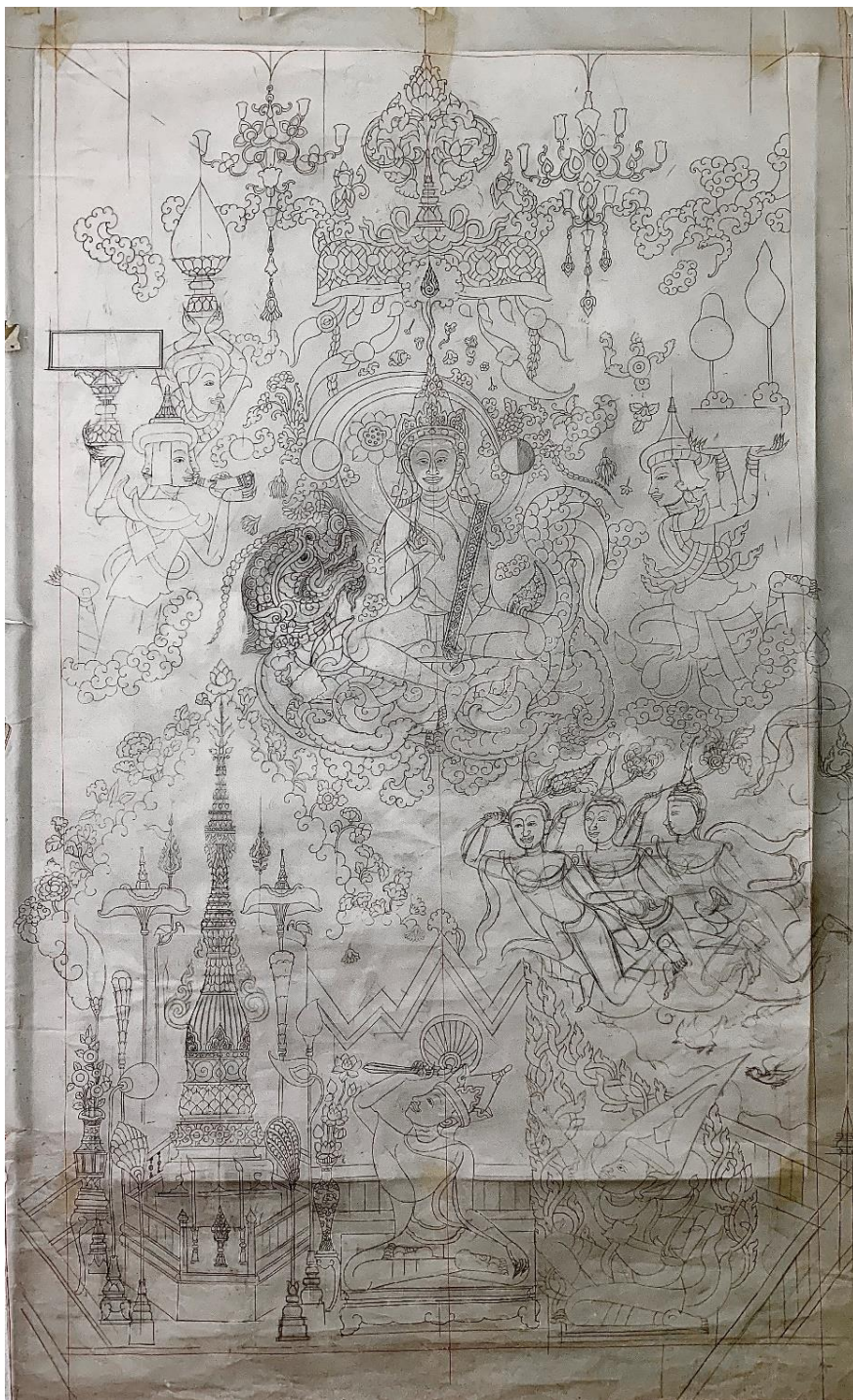
การสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์

การสร้างสรรค์ผลงานช่วงวิทยานิพนธ์นี้ได้นำเอาเรื่องนิทานพื้นบ้านที่ปรากฏในท้องถิ่นอีสานมาเป็นแนวเรื่องการปฏิบัติงาน การที่ได้พบปัญหาในช่วงระยะก่อนการทำวิทยานิพนธ์ทำให้เกิดข้อสรุปในการสร้างสรรค์เรื่องปัญหาพื้นที่ว่างและองค์ประกอบที่เบียดอัดทำให้รู้สึกไม่สบาย ในระยะนี้ได้ใช้สื่อกลางเชื่อมระหว่างน้ำหนักอ่อนแก่ที่ปรากฏเป็นงานชิ้นที่1ในระยะการทำวิทยานิพนธ์

ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่1 มาลัยหมื่นมาลัยแสน

รายละเอียดของผลงานเป็นภาพพระมาลัยให้วพระจุฬามณี และพระอินทร์ ด้านบนเป็นภาพพระศรีอริยเมตไตรยทรงสิงห์มีเหล่าเทพบริวารเชิญเครื่องสักการะจัดองค์ประกอบเป็นสองช่วงคือกลุ่มภาพพระมาลัย และกลุ่มภาพพระศรีอริยเมตไตรยพร้อมเหล่าบริวาร โดยได้คลุมบรรยากาศภาพแบบกึ่งสีพวงค์ ด้วยสีน้ำเงินซึ่งตัดกับสีแดงและทองคำเปลวในรูปทรงตัวภาพประธานโดยให้มีน้ำหนักอ่อนแก่เพื่อช่วยคัดจุดเด่นขึ้นมาออกจากการกระจายรูปทรงกลุ่มย่อยถูกจัดการให้เป็นระบบมากขึ้น กว่าช่วงระยะก่อนการวิทยานิพนธ์

ภาพที่ 15 ภาพร่างงานวิธานิพนธ์ มาลัยหมื่น มาลัยแสน

ภาพที่ 16 ภาพผลงานวิทยานิพนธ์ มาลัยหมื่น มาลัยแสน

ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่สอง พระเจ้าเสียบโลก

ตำนานพระพุทธรเจ้าเสด็จมาลุ่มน้ำโขงดินแดนล้านนาล้านช้างตลอดจนตำนานการสร้างพระธาตุพนม ข้าพเจ้าได้จัดกลุ่มรูปทรงให้มีการแบ่งแยกชัดเจนระหว่างด้านบนเป็นพระพุทธรเจ้าทรงเครื่องแบบศิลปะลาวและพระอรหันต์สาวกเทวพุทธรบริหารมีบาตรแก้วและพัดแก้ว ถัดมาเป็นเหล่าเทพดาอารักษ์ ตามความเชื่ออีสาน และกษัตริย์ล้านนา ล้านช้าง ทำการสักการะ ด้วยเครื่องนมัสการเหนือพระแท่นด้านล่างภาพเชื่อมด้วยซุ้มประตูทรงปราสาทและแนวฉนวนกั้นรูปชาวบ้านทำการละเล่นต่าง ๆ งานชุดนี้ต้องการสร้างบรรยากาศเบาสบายให้กับองค์พระพุทธรเจ้าด้วยการนำวิธีการปิดทองบนพื้นขาวซึ่งได้รับทราบปัญหาจากงานชิ้นก่อนหน้า เรื่องปริมาณทองที่ไม่สัมพันธ์กับองค์ประกอบของภาพ ทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัดแก่องค์ประธานในภาพ ผลงานชุดนี้ได้ประสบความสำเร็จในการสร้างบรรยากาศที่สงบให้กับองค์พระ ด้านล่างเป็นการใช้สีที่สลับจังหวะบนพื้นสีหนักแบบจิตรกรรมในยุครัตนโกสินทร์ด้วยองค์ประกอบแบบสมมาตรทำให้เกิดความรู้สึกนิ่งสงบ แต่ก็ได้แสดงรายละเอียดของความเป็นจักรพรรดิราชด้วยรูปทรงของเครื่องสูงประกอบพิธีกรรมในรายละเอียดภาพ แสดงออกมาในรูปแบบจิตรกรรมไทยแบบประเพณี สีที่ปรากฏในงานชุดนี้ได้รับคำแนะนำและนำไปปรับแก้ไขจนเกิดความกลมกล่อมทางความรู้สึกตามที่ต้องการได้อย่างเป็นที่น่าสนใจ

ภาพที่ 17 ภาพผลงานวิทยานิพนธ์ พระเจ้าเลียบโลก

บทที่ 5

บทสรุป

ผลงานการศึกษาวិทยานิพนธ์ชุด “อุปพระภฏอิสานพระเจ้าเลียบโลก” เกิดจากความสนใจในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาเดิมของข้าพเจ้าได้พบว่าพุทธศาสนามีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและแนวคิดต่าง ๆ ของชาวอีสานข้าพเจ้ามีความมุ่งหวังที่จะนำเสนองานจิตรกรรมไทยแบบประเพณีที่มุ่งเน้นการแสดงออกด้านความงาม โดยมีที่มาจากศิลปกรรมในท้องถิ่น ผสมผสานกับจิตรกรรมไทยแบบประเพณีซึ่งยังคงรักษากรรมวิธีเทคนิควัสดุดั้งเดิม โดยอาศัยหลักการทางศิลปะและแนวคิดส่วนตัวซึ่งเกิดจากการสังสมประสบการณ์ จากชีวิตและการค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ จนสามารถนำมาประมวลผลเป็นผลงานจิตรกรรมร่วมสมัย สะท้อนความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างคติความเชื่อท้องถิ่นและพุทธศาสนา ที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้าน แสดงอัตลักษณ์วัฒนธรรมลาวและอีสาน โดยแนวคิดที่จะโน้มน้าวให้จิตใจ เกิดความสงบเพื่อขัดเกลาจิตใจให้เกิดความปิติเบิกบาน

วิทยานิพนธ์ชุด “อุปพระภฏอิสานพระเจ้าเลียบโลก” ได้รวบรวมขั้นตอนการศึกษาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดและวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อยอดในการปฏิบัติงานสร้างสรรค์ในระดับชั้นสูงต่อไปให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทยแบบประเพณีร่วมสมัยต่อไป

รายการอ้างอิง

กองโบราณคดี (2531). ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสาน. สำนักหอสมุดแห่งชาติ.

เขมจารี, พ. (2553). พระเจ้าเลียบโลก. จังหวัดมหาสารคาม, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชินบุตร, ส. (2559). อุรังคธาตุนิทานพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับอีสานล้านช้าง

พจนานนท์, จ. (2536). จิตรกรรมไทยแบบประเพณี เรื่องชนบทนิยมในการสร้างสรรค์และการนำเสนอจิตรกรรมไทยประเพณี

กรุงเทพมหานคร, คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์.

สโมสร, ป. (2532). จิตรกรรมฝาผนังอีสาน. ศูนย์วัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยขอนแก่น, โครงการสำรวจและถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังอีสาน.

สโมสร, ป. (2532). จิตรกรรมฝาผนังอีสาน หน่วยงานโครงการสำรวจถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังอีสาน. จังหวัดขอนแก่น, ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สายสิงห์, ศ. (2555). อุปแต้มสิมศิลปะลาวและอีสาน. กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์นิวเซียมเพรส.

อธิปัตยกุล, ช. (2555). อุปแต้มอีสาน, สำนักพิมพ์เด้า-โล.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	พงษ์พัฒน์ บุญอุ้ม
วัน เดือน ปี เกิด	23 มกราคม 2532
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสีदानุตรบำรุง ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนเทพศิรินทร์ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมนเกล้ารัตนโกสินทร์ วิทยาลัย เพาะช่าง สาขาวิชาจิตรกรรมไทย
ที่อยู่ปัจจุบัน	178/205 ซ.บ้านกล้วย-ไทรน้อย ถ.คลังชัน-สุพรรณบุรี ต.พิมลราช อ.บาง บัวทอง จ.นนทบุรี
ผลงานตีพิมพ์	ร่วมแสดงจิตรกรรมบัวหลวง ครั้งที่ 37 พ.ศ.2558
รางวัลที่ได้รับ	รางวัลทุนนริศรานุกัดดวงศ์ รางวัลทุนพลเอกเปรมติณสูลานนท์ รางวัลยอดเยี่ยมจิตรกรรมไทยประเพณี มั่นคงอวอร์ดส์ พ.ศ.2559

